

2126
C 57-64

YU ISSN 0027—8017

НАРОДНО СТВАРАЛАШТВО FOLKLOR

ГОД. XV—XVI, св. 57—64.

1976—1977.

ПОСВЕЂЕНО ВЕЛИКИМ ЈУБИЛЕЈИМА ДРУГА ТИТА И РЕВОЛУЦИЈЕ

- Народни песник о другу Титу — — — — — *Др Душан Недељковић*
Македонската народна песна за Тито *Др Лазо Каровски*
Старо и ново у обликовању епске *Ненад Љубинковић*
легенде о Титу — — — — — *Voislav Jačoski*
Albanci Jugoslavije о Titu u svojoj *Др Блаже Ристовски*
narodnoj pesmi — — — — — *Dr Dragutin Mićović*
Како е настаната песната „А бре *Др Djenana Buturović*
Македонче”? — — — — — *Dr Magdalena*
Narodni pesnik albanske narodnosti o *Veselinović*
likovima revolucije — — — — — *Kristea Sandu-Timok*
Gradašćevićев ustanak u narodnoj *Др Миодраг*
pjesmi — — — — — *Стојановић*
Srpskohrvatska narodna poezija u ma- *Милија Станић*
đarskim almanasima i časopisima u *Др Дејан Богдановић*
doba romantizma — — — — — *Јасмина Ранчић*
- Starina Novak u srpskom i rumun-
skom eposu — — — — —
Једна грчка народна песма о Кара-
борбу — — — — —
- Дида гусларка — — — — —
Prilog proučavanju Nasradin-Hodžinog
problema — — — — —
Рукописна збирка народних умотво-
рина „Рибање на острву Лопуду”
Вида Вулевића-Вукасовића и Франа
Иванковића — — — — —

вање и објављивање сабраног фонда македонских народних умотворина, подухвати као што је овај колеге И. Николића, од изузетног је научног и друштвеног значаја, посебно у погледу доприноса српске науке у бележењу македонске традиције.

Др Димитрије Е. СТЕФАНОВИЋ, Београд

ЈУЖНОСЛОВЕНСКО-МАЂАРСКЕ КЊИЖЕВНЕ ВЕЗЕ

Szomszéd-ság és közösség, Délszláv-magyar irodalmi kapcsolatok, Akadémiai kiadó, Budapest 1972, 550 стр. са 12 илустрација (Суседништво и заједништво, Јужнословенско-мађарске књижевне везе, Академијино издавачко предузеће, Будимпешта 1972)

Под редакцијом С. Д. Вујичића Мађарска академија наука (Институт за књижевност) уз сарадњу Српске академије наука (Одељење литературе и језика) и Југословенске академије знаности и умјетности (Одјел за савремену књижевност) издала је ову збирку студија. Студије обрађују кључна питања из области јужнословенско-мађарских културно-књижевних веза од средњег века до данас. У уводу се каже да збирка не претендује да постане нека врста синтезе јужнословенско-мађарских књижевних релација, али је намера била да се неки суштински елементи тих релација у важнијим епохама разјасне и прикажу. Компаративно испитивање књижевности и других културних веза суседних народа има различите аспекте и та разноликост се добро одражава у различитим чланцима. Они говоре о народној поезији, о књижевном језику, о поезији, о штампаријама и историји позоришта.

Књига је резултат плодне сарадње мађарских (11 чланака) и југословенских (9) научних радника, као и Роберта Отија, професора из Оксфорда (1). Она добро показује могућност и перспективе ове врсте сарадње.

Неколико чланака посвећено је узајамним односима у народном стваралаштву суседних народа. Л. Варђаш упоредно испитује мађарске и јужнословенске народне баладе (*Vargyas Lajos, A magyar és délszláv népballadák összehasonlító vizsgálata*, стр. 13—31). Аутор на основу

ранијих опширних истраживања и својих већ објављених радова о народним баладама предлаже нови начин посматрања тога проблема. Као основу за испитивање он узима оне заједничке теме балада (свега 25) које се налазе у мађарској и у јужнословенској народној поезији и које су у међусобној генетичкој вези. Место настанка баладе је по аутору северна Француска, где је она настала међу сељацима почетком 14. века. У средњовековну Мађарску, посредовањем француских и валонских досељеника и услед учесталих веза између Мађара и Валона, балада допире раније дего у остале европске земље. До јужних Словена балада је могла доћи из четири правца: преко Италије, Немачке, Мађарске и Грчке. Утицаји ових правца могу се доказати, али не у једнакој мери. У испитаним материјалима аутор налази свега један италијански и један гучки мотив који је могао ући у неке варијанте већ оформљених балада код јужних Словена. Од Немаца су преузете две баладе, али релативно касније. Једанаест балада или неких детаља из балада долази од Мађара. Ово доказује да је балада до јужних Словена дошла прво и најчешће преко Мађара и да су остали утицаји каснији и допунски. На основу испитаних односа између јужнословенских и мађарских народних балада може да се констатује разлика у ширењу и развоју балада код Срба и Бугара с једне стране, а с друге стране код Хрвата и Словенаца. Ово нарочито важи за 15. век. На крају студије поставља се проблем јужнословенске народне баладе као литерарне врсте. Аутор је мишљења да баладе припадају женским песмама. Постоји врло мало елемената који их везују са јуначким песмама. Тако се баладе не налазе као резултат сопственог стваралаштва на репертоару певача јуначких народних песама. Средину стварања балада треба тражити на другом месту. Ранија испитивања су баладу сврставала међу типичне западноевропске литерарне врсте, али анализа развоја баладе код Мађара и јужних Словена проширује перспективе њеног ширења и развоја. О одређеном проблему јужнословенске и мађарске версификације у 16. веку пише Стојан Д. Вујичић (*A délszláv és magyar énekköltés a 16. században /asszimetrikus délszláv sorfajok/, стр. 71—94*). Аутор говори о утицају јужнословенског асиметричког осмерца и асиметричког десетерца на версификацију Балинта Балашија, истакнутог мађарског песника 16. века. Овако испи-

тивање изискује добро познавање јужнословенске версификације, па и њених мање познатих ритмичких формула. Песник Балаши проводио је доста времена као ратник у војним логорима и тако је стално и интензивно долазио у везу са разним врстама народног стваралаштва. У чланку се доказује да версификациону основу неколико Балашијевих песама чине јужнословенски осмерац и десетерац, иако ритмичку слику није увек лако идентификовати у поређењу. О добром познаваоцу и преводиоцу српских народних песама, Јожефу Секачу, пише И. Фрид (Fried István, *Székács József és a szerb népköltészet*, стр. 259—284). Чланак нам представља у сваком погледу интересантну личност човека и ствараоца Јожефа Секача, лутеранског великодостојника. Секач је током свог школовања, а и касније долазио у додир са Србима у Аустроугарској, упознао је најистакнутије представнике њихове интелигенције. Романтизам у Срба базирао се на народним песмама, а код Мађара откривање народних песама представља каснију развојну фазу романтизма. Обрнути смер развоја романтизма у наведеном смислу само још више истиче Секачев преводилачки подухват. Он као писац стоји негде на граници романтизма и класицизма са широким видцима аутентичног сведока своје епохе. Умео је да оцени значај српске народне поезије и значај откривања и преношења те поезије мађарским читаоцима. У свом преводилачком раду користио је различите изворе, читао је најбољу савремену литературу и консултовао је најзначајније познаваоце српских народних песама свога времена. У том смислу се примећује еволуција у његовом преводилачком раду: од тежње да стихове прилагоди у потпуности мађарској версификацији до намере да правилно схваћену српску версификацију не покушава више да прилагођава мађарској версификацији. О српскохрватском десетерцу у мађарској версификацији говори Ласло Галди (Gáldy László, *Szerbhorvát eredetű tízesünk*, стр. 285—309). Крајем 18. в. (1789) први пут се појавио и лако се одомаћио у мађарској версификацији јужнословенски десетерац који су у почетку погрешно називали „szerbus manier”. Први је Ф. Казинци писао у десетерцу, преведећи на мађарски „Хасанагиницу”. За разлику од ранијег превода на италијански и француски, Казинци је успео, следећи Гетеов немачки превод, да презентира на мађарском језику прави српскохрватски десетерац. У

својим преводима и у лирској поезији Ф. Келчеи више пута примењује десетерац. Михаило Витковић је обично у својим преводима са српског на мађарски изменио оригинални десетерац. Десетерац добија праву улогу у мађарској књижевности у поезији Верешмартија. Он примењује десетерац нарочито у својим дужим романтичарским баладама, уносећи у њега доста индивидуалних елемената. У преношењу десетерца у мађарску литературу значајну улогу су одиграли Ј. Секач и И. Бајза са својим мање или више успешним преводима српских и хрватских народних песама. Чланак се завршава анализом песме *Прва љубав* Шандора Петефија. Песма у десетерцу изражава трагичну љубавну исповест. В. Ламперт у својој студији описује рад и значај Беле Бартока у испитивању јужнословенске народне музике (*Lampert Vera, Bartók Béla és a délszláv folklor*, стр. 497—516). Аутор прати пут којим је прошао Б. Барток у познавању и оцењивању јужнословенских народних песама. Врхунац његовог стваралаштва у овој области представља рад *Српскохрватске народне песме*, који је издат после његове смрти 1951. године. Бартоково интересовање за народну музику има своје корење у његовој личности и у географском положају Мађарске у средњој Европи. Ово друго је у многим допринело Бартоковој компаратистичкој оријентацији у испитивању народног музичког стваралаштва. У том смислу већ је 1912. године написао *Упоредни музички фолклор* (*Az összehasonlító zenefolklor, Új élet I /1912/. /Népművelés VII/ 1—2. sz. 109—114.* 1912. године је Барток имао прву и једину прилику да лично сними неколико српских народних песама у тамишкој и торонталској жупанији. О скупљеним песмама је после писао у својим радовима и на основу њих је компоновао и *Заплет* као једино дело које је настало на основу српске народне музике. Резултате својих упоредних проучавања народних музика у средњој Европи Барток је изложио 1934. године у студији „Наша народна музика и народна музика суседних народа” (*Népzeneánk és a szomszéd népek népzeneje, Népszerező Zenefüzetek*, 3., Budapest 1934.) По овој студији минималне су узајамности између мађарске и јужнословенске народне музике. У вези са овом студијом говори се о Бартоковим односима са В. Жганцем. Барток је 1937. саставио предавање о народној музици (*Über einige Probleme der osteuropäischen Volksmusikforschung*). У пре-

давању он поставља новије проблеме јужнословенске народне музике и продубљује раније постављене. Јужнословенска народна музика у овом предавању не посматра се више само на релацији поређења са мађарском народном музиком, већ као самостална грана источноевропских народних музика. Најопширније и најстудиозније се Барток бавио јужнословенском народном музиком у Америци, где му је поверено да огромну фонографску збирку српских народних песама забележи и типологизира. Барток је свој рад обављао са великом вољом. Највећи део овог вредног Бартоковог рада није до данас објављен.

Aiša ALIČIĆ, *Sarajevo*

SA GORNJEG ČARDAKA

(120 pjesama iz zbirke Saliha Mešića, Narodni univerzitet Tešanj 1976. godine; priredili: Munib Maglajlić i Smail F. Terzić, predgovor: Munib Maglajlić)

Naša narodna poezija, čije se nove štampane zbirke ne pojavljuju tako često, obogaćena je nedavnim izlaskom vrijedne i tehnički lijepo opremljene zbirke narodnih pjesama *Sa gornjeg čardaka*, koja sadrži, pored već objavljenih pjesama, i one koje se prvi put ovdje objavljuju.

Zbirka je izašla u izdanju Narodnog univerziteta u Tešnju, priredili su je Munib Maglajlić i Smail F. Terzić, a predstavlja izbor od 120 pjesama iz mnogo obimnije rukopisne zbirke sakupljača narodnih umotvorina, Tešanjca Saliha Mešića.

U Predgovoru Munib Maglajlić daje osnovne biografske podatke o S. Mešiću, te o njegovom sakupljačkom radu, ističući da je, pored lirskih pjesama, Mešić sakupljao i epske, o čemu i sam govori, a prema priređivaču potvrda se nalazi i u rukopisnoj zbirci.

Govoreći o zbirci, Maglajlić napominje da je zbirka oštećena i da sadrži 314 pjesama, iako bi, prema Mešićevu kazivanju, trebalo da sadrži oko 400 pjesama.

U Predgovoru, Maglajlić ističe da su pojedine pjesme iz rukopisne zbirke već objavljene, tj. postoje publikovane varijante ovih pjesama. Maglajlić pretpostavlja Mešićeve